

Peter Rezman

Osemsto šestnajst

Danes še, jutri, pojutrišnjem. Potem v petek in soboto ... hm, ali mi je treba na šiht¹ še v soboto? Najbrž ne, saj ni prva. Ne bom na rdečo soboto delal zadnji šiht. V petek bom pripeljal pir², pa bo.

S hrbtom sem se uprl v rob deske, ki je služila za naslon. Trdo suha oljnata barva, nekoč svetlo modra, je oddajala trpko patino, saj se je ob njo v vseh teh letih drgnilo neskončno veliko golih knapovskih hrbtov. Vsakemu je pustila rahlo rdečo odrgnino, nekaj malega nad križem, ker so jo mojstri privili malce preveč položno.

Ta deska je žulila vse. Zgodaj zjutraj je zbujala zaspane ali jih za dobrodošlico podrgnila popoldne in se zajedla v hrbte nočnih, da spodaj, v črni luknji, niso takoj začeli ogledovati priložnostnih počivališč, na katerih se je dalo tako trdno in sladko zaspati.

Še štirikrat potemtakem. Še štirikrat se bom slečen do pasu, brezbržno uprt na desko, katere svetlo modra prevleka oljnate barve je bila vedno hladna in trda. Še štirikrat se bom naslajal ob cigareti pred vožnjo noter. Suho zakašljam in kot odmev sledijo odkašljevanja kameratov³, posajenih na drugih klopeh. Navadil sem se vdihniti ostro, da je cigareto potegnili skupaj in so rezine tobaka izstopile na nedolžno belem ovojnem papirju kot žile na stoječem kurcu. Vedno sem se veselil te primerjave. Tega heca. In najbrž skoraj ni šlo drugače, kot da sem se tega spomnil ob žareči cigareti, medtem ko so mimo mene hodili knapi⁴ s kurci vseh mogočih oblik, od majhnih čepov, do opletajočih se črev, ki so bingljala iz gošče bolj ali manj redkih mednožnih kocin. Enim pod ohlapnimi mehastimi trebuh, ki

¹ šiht – osemurnik, delovni dan, dnina;

² pir – pivo;

³ kamerat – tovariš, sodelavec;

⁴ knap – rudar, premogar;

so komaj čakali na svojo dnevno količino piva, drugim pred vdrtimi, koščenimi ritnicami, ki so me v jekleno hladni neonski svetlobi spominjale na podobe pobitih logorašev, ki se pred ameriški vojaški buldožerji valijo v skupno grobišče. V jamo.

Tako staro je vse skupaj. Ljudje in garderobi. Tudi mladi fantje, ki so komajda začeli s knapovšno⁵ in ki še niso razumeli našega počitka na teh klopih v beli garderobi, so bili videti neskončno stari. Le po vonju so se razlikovali od naših starih, s tobakom, švicom⁶ in pivom impregniranih teles. Pridišali so mimo moje klopi s sladkim vonjem kolonjske vode, drugi z gostilniško mešanico postanega kislega tobaka, politega piva in kozlanja. Včasih, samo za hip se mi je zdelo, sem ujel vonj posušene sperme in vonj crknjenih rib, ki me je vedno spominjal na mastno pičko. Ampak res, res samo za hip.

Svetloba se je dušila v množici oblek, ki so visele izpod visokega stropa, s škripcev in vrvic, ki so se končale privezane na drobne železne verige, navite na dva kavljja. Škripanje kolesčkov, rožljanje verižic, ki jih je vsakdo po svoje navil na dva železna kavljja, se je mešalo z brnenjem velikih kaloriferjev v beli garderobi. Spuščanje in vzpenjanje obešal se je zgostilo ob prihodu vsakega avtobusa, natrpanega z množico robotiziranih moških, ki so v večjih ali manjših skupinah valovili v garderobo in se takoj za nihajočimi vrati z velikim okroglim oknom, prevlečenim s porumenelim in izbrazdanim pleksi steklom, razgubili med prehode s klopmi, neudobnimi naslonjali svetlo modre barve, verigami aufcugov⁷ ter rožljali in škripali v neskončnost. Mlajši so se slačili hitro, hlataje, kot da so se zmenili za hiter fuk s kelnarico, starejši so ležerno, goli do hlač, z razklenjenimi pasovi in šlici posedali po klopih in lovili minutke, izračunane do sekunde natančno, da bodo, ne prepozno in ne prekmalu, prišli pred šalo⁸, ki jih bo odpeljala pol kilometra pod zemljo. Daleč je še do ostrega zračnega toka tik pred šahtom⁹ in kletko, zato ni lepšega, kot loviti mirne trenutke, žmeriti z očmi, odrgnjen z robom deske v hrbtu, z žarečo cigareto v ustih in eno za ušesom, ki se pokadi v frlezcimru¹⁰, kjer se moštva zbira in se v strnjenih skupinah sodelavcev odpravljajo proti šahtu.

Cigareta skoraj dogori in čas je, da spustim hlače, stopim do spuščenega obešala ter jih obesim na jekleno kljuko. Snamem temno zeleno brisačo in košarico, v kateri so gobica, milo in včasih, za luksuz, tudi steklenička šampona. S kratke cigarete, ki jo sesam kot dojenček materino dojko, se mi vroč dim vrtil v oko. Peče me. Izpljunem čik, ki je dogorel skoraj do filtra, ta pa se le stežka odlepi od presušene ustnice. Odkasljam, bolj iz navade in naučeno kot iz potrebe, in iz globine sapnika se odluči zajeten košček zelene sluzi, ki jo

⁵ knapovšna – rudarjenje, premogarstvo;

⁶ švic – znoj;

⁷ aufcug – dvizni obešalnik na škripcu;

⁸ šala – dvigalna kletka, v kateri po jašku prevažajo v premogovnik rudarje in material;

⁹ šaht – vstopni jašek, v katerem je nameščena tehnika za uvoz in izvoz materiala in ljudi;

¹⁰ frlezcimer – prizivnica, zbirališni prostor, kjer se rudarji zbira v delovne skupine;

zadržim na jeziku, dokler ne dvignem svoje obleke visoko pod strop in nesem hrkelj v ustih do prvega talnega sifona ter ga izpljunem vanj. Tudi tega sem se navadil. Pljuvati na črno litoželezno mrežo talnega sifona. To pride z leti. Ko pred tem, zaradi pozabljenih ali ukradenih cokel, kdaj pa kdaj stopiš z boso nogo na kameratov pljunek. Dobro jutro!

Danes še. Jutri, pojutrišnjem. Potem pa še v petek, me čaka ta, s coklami klockotajoča pot iz bele v črno garderobo. Ko stopim iz medprostora na prehod, ki na obeh straneh garderob veže črno in belo, je tudi tukaj po vsej dolžini klop s svetlo modrim naslonom. Pogled se mi odpre na skrajno drugo stran, kjer v črno garderobo padajo umazani knapi prejšnje izmene. Nad preходом so obešala, ki jih možje ne marajo, zato se vsakdo potrudi, da tukaj ni nastanjen predolgo in se ob prvi priložnosti dogovori s kopalničarjem¹¹, da mu priskrbi obešalnik v medprostorih garderobe. Tam je več miru. Zato strop nad preходом ni nikoli zapolnjen in redko obešena obešala z oblekami visijo kot obešenci. V črni garderobi se stopijo v eno samo gmoto oblek nad glavami.

Ne moreš teči, takšen, nag, v neudobnih lesenih coklah, z brisačo in košarico v roki. A se z leti navadiš tudi na to gâranje¹², ko se oči tvojih kameratov pasejo na tvojem uvelem kurcu, ugreznjenih ritnicah, sivo dlakastih prsih, kilastih jajcih, neodrtih krstah, nenavadnih materinih znamenjih na najbolj čudnih mestih telesa, skrivljenih hrbtenicah, bulastih kolenih, visečih preprogah pivovskih vampov in ko uide serija prdcev v ritmu hoje, se nihče niti ne zdrzne. Vedo, da se nihče ne more izogniti tej paradi in tudi zadnji ne more uiti prikritim pogledom, saj mora mimo grozda kopalničarjev, zapitih evnuhov v dolgih modrih plaščih in bosih nog, ki se zbirajo vedno na enem in istem mestu, tik pred preходом iz bele v črno garderobo, kjer skrivaj pijejo prišvercano žganico in čakajo, da se garderoba izprazni in bodo z dolgimi črnimi kačami gumastih cevi polili glazirana tla in kot črni solinarji porivali vodo s črnimi širokimi brisali sem ter tja.

Prehod v črno garderobo zareže v nosnice z vso ostrino. Vonj bele garderobe dobesedno pogoltne žveplasto trpek smrad premogovega prahu, pomešanega z znojem, ki v trenutku sede na pljuča. Tukaj je cigarete škoda. Temačnost se občutno poveča in teža črnih, umazanih, delovnih oblek, ki v svaljkih obešene na obešalih visijo izpod stropa, je grozeča kot črno nevihtno nebo poznih poletnih popoldnevov.

Sključeni nagci so se ločevali po hitrosti premikanja. Tiste, ki so čisti in dišeči prihajali iz bele garderobe je izdajala ležernost, naveličanost, drsajoči korak; nič se ne mudi, osem ur jame nikomur ne uide, pa naj hiti ali se obira. Oni, ki so zmetali s sebe preznojeno in umazano obleko, prepojeno s svežim vonjem milijonov let starega kolna¹³, so umazani in zaprašeni v obraz s črnim

¹¹ kopalničar – delavec, običajno invalid, ki skrbi za red in čistočo v garderobah in kopalnici;

¹² gâranje – ogolitev (zaklanega prašiča) – preneseno: kazati golo kožo;

¹³ koln – premog;

drobirjem, očmi obrobljenimi kot nemarno napackane manekenke, hiteli v kopalnico, kjer jih kot božja mana pričaka zaparjen prostor z vrsto prh, pod katerimi se prijateljsko in nežno gnetejo in mencajo telesa, zdihujoča in prha-joča kot mlade race. Pustijo, da z njih odteka minulih osem ur, ki se zlijejo v požiralnike skupaj z umazano vodo, peno milnice, premogovim prahom in scalino. Ni prijetnejšega kot telo, namazano z ohlajenim švicom, kolnom in utrujenostjo, postrgati z iglami vroče vode. Se malo razkoračiti in spustiti vodo iz mehurja, v debelem curku, da se obeša po bedresah in daje zlatorumeno patino med množico stopal, ki brodijo po umazani milnici.

Ja. Zato so vsi hiteli v kopalnico.

Sam sem sunkovito, da je rola obleke kar padla pred mene, vrgel verižico aufcuga s kavljev, razvezal rokava delovne bluže, ki sem ju vedno skrbno, kot bi se objel, zadrnil okoli obleke, preden sem jo potegnil pod strop. Kot kakšna odslužena kurba v posvaljkani in do neprepoznavnosti umazani frotirasti halji se je razprl klobčič obleke. Bluza, hlače, dvoje srajc, šop majic, gate, nogavice in na sredini so na dolgi verižici bingljali čevlji, nad njimi pa dvoje usnjenih cevi, zaščitnih golenic.

Razvezana rokava popustita, jemljem kose oblačila s črnih, železnih kavljev, potegnem nase kratke, temno zelene spodnjice, zategnem vrvico, navlečem temno modro bombažno majico, ki ima po hrbtu in prsih več kolobarjev bele soli po zasušenem znoju, purhasto¹⁴ srajco, hlače si zategnem krepko s pasom in čutim, kako me obleka, zdaj že teden dni raznošena, pravilno veže. Kot bi bila ukrojena za moje telo. Nogavice pomencam v dlaneh, da se trdota razgubi, stresem jih in pokadi se v redkih snopih svetlobe, ki se prebijajo izpod fluorescentk, skritih nekje zgoraj, nad črnim nebom zavitih in zavezanih delovnih oblek.

Omehčane zokne¹⁵ sem potegnil na bele noge, potegnil čeznje golenice in porinil stopala v težke jamske čevlje, spredaj podložene z jeklenima kopicama. Noga je gladko smuknila po bleščečem usnju, ki je bilo spolzko po letu vsakodnevne preobnavljanja in odkopitljanih kilometrov po grudastih in zapuščenih kanalih črnega podzemlja. Sedel sem na klop. Tukaj se ni bilo časa naslanjati. Stisnil sem trebuh v sedečem predklonu, ko sem na čevljih trdno zadrnil dve močni vrvici, urezani iz govejega usnja, ki sta bili v primerjavi z navadnimi vezalkami večni. Cigareti, ki sem ju pred tem skrbno odložil na klop tako, da se filtra nista dotikala prašnega lesa, sta se po svojem belem papirju že zamazali in navlekli vse polno črnih prašnih pikic. Eno sem porinil v usta, drugo sem dal za uho, z eno od srajc na obešalu ponovno zadrnil zdaj precej olajšan snop obleke, ter dvignil kot peresce lahek obešalnik nazaj pod strop. Porinil sem si čelado malo naprej, da mi je ščitnik metal senco čez oči, vrgel usnjen pas za lampo¹⁶ in rešilca¹⁷ nemarno okoli vratu ter se nameril proti prezivnici. Še mimo

¹⁴ purhasta srajca – debela bombažna srajca;

¹⁵ zokni – nogavice;

¹⁶ lampa – akumulatorska svetilka, ki se nosi na pasu, žaromet pa na zaščitni čeladi;

¹⁷ rešilec – filtrski, samoreševalni dihalni aparat;

akumulatorskih baterij do svoje luči, katere ušesa sem rutinsko odprl in vtaknil vanje pas, ga obesil narahlo, kot kak star kavboj svoje iztrošene samokrese okoli bokov, stopil do korita s čajem, natočil pol kozarca, ki se je prej valjal po pocinkanem dnu, se nameril proti naši klopi, sedel nanjo, dvignil noge na njeno jekleno prečko, da sem bil kot kakšna kura, ki ponoči spi na letvici, ter se sklonil brez besed h kameratu, ki je že ždel tam, in ta mi je pomolil pred nos svoj ogorek. Cigareti sta zažareli v poljubu bele žerjavice. Močan tok tobačne omame se je zavrtinčil v moja pljuča, ki so se v privzdignjenem prsnem košu na široko odprla. Kamerat je potem s kazalcem otrl pepel, potegnil še enkrat svoj čik, vzel naslednjo cigareto ter jo prižgal s tem ogorkom, ki je hip zatem, kot da nikoli ni bil njegov, padel na tla. Niti stopil ni nanj. Tobak je počasi dogoreval ter sukljal droben modrikast dimček nekam pod klop, pod najini riti.

Čez čas me je vprašal:

“A se sobota dela?”

“A je že prva?” sem mu odvrnil z vprašanjem ...

“Ne. Zadnja je.”

“Ja, pol je pa rdeča.”

“Saj vem, da je rdeča, sam ne vem, a se dela?”

“Pha. Kaj pa jaz vem. Jaz ne bom delal,” sem domislil, da bom v petek delal zadnji šiht.

“Men se tudi ne da. Upam, da ne bo kaj nujnega, madona. Mam že dve soboti ta mesec, pa dve nedelji!”

“Uuu, pol pa bo colnga¹⁸, kaj!”

“Kurc pa gnar. Sej nisl nč fraj¹⁹. Pol ga pa itak požrem. S pirom, pa s smrdljivimi cigaretami,” in je potegnil še enkrat, na dolgo, meni pa je šla predzadnja cigareta h koncu in zamomljal sem:

“V petek delam zadnji šiht.”

“Zakaj?”

“V penzjon²⁰ grem ...”

“Aja ...” in čez nekaj trenutkov se je domislil: “Ej, ke pa maš aufcug?”

“Spreдай. Na sredini. Blizu vrat.”

“A res,” je zategnil. “Ti, a bi ga dal men? Če greš res v penzjon ...”

“Men je vseen. Reč kopalničarju. Osemsto šestnajst.”

“Kaj?”

“Osemsto šestnajst je številka aufcuga.”

“Aja. Bom. Bom reku.”

*

Danes še ..., ne danes ne več.

Odložil sem žlico na krožnik. Župo sem kot vedno posrebal vso. Ona, še preden morem kaj reči, že drži krožnik in vprašuje:

¹⁸ colnga – plača;

¹⁹ fraj – prost;

²⁰ penzjon – upokojitev;

“A je bila dobra?”

Seveda nikoli ne pričakuje odgovora. Ropota tako v dan, da odžene dolgčas. Vedno sama, jaz pa na šihitu. V jami. Saj njej tudi ni lahko. Ampak zdaj je to mimo.

Potem smukne krožnik z mize, da se zrnca popra v nekaj kapljah juhe zapeljejo po robu krožnika in že ropotajoče izgine v pomivalnem koritu.

“Zdaj bi pa moral iti ...” sem rekel. Ona stopi k meni, vsa nasmejana, žareča, objame moji neobriti ličnici v dlani in me skoraj grobo strese za glavo:

“Pa ti ni treba več! Vidiš! Pa si ti tudi dočakal!”

Dočakal. Upokojitev.

Včeraj mi je štajger²¹ rekel, ko sva obešala lampi na svoja mesta po koncu šihita, da mi danes ni treba več v jamo. Tako pred šihitom nisem vedel, da grem zadnjič noter. Naj zvečer pripeljem, je še rekel, če mislim kaj, in če mislim, da bo spustil pobe dve uri prej iz jame.

“Veš, da mislim,” sem bleknil ...

“No, pol pa v redu,” se je obrnil, z desnico v žepu, iz katerega je vlekel beležko. Vanjo si je v kratkih vrsticah pripravil raport²² poslovodji. Z eno roko naslonjen na mizo in z drugo mahajoč po zraku mu bo kot bistvo stvarstva razložil, kaj se je minulih osem ur dogajalo v neki pozabljeni črni luknji, na nekem delovišču, ki je služilo mozaiku premogovnika in ki bi, če tega delovišča ne bi bilo, prav tako deloval in bruhal premog na dolgi črni hrbet deponije. Dan za dnem je iz jame tekel premog, v katerega so se spremenila poplavljeni drevesa in drugo rastlinje izpred milijonov let. In tudi če rudnika ne bi bilo, bi bilo vseeno.

Ona mi preseka misli:

“Pa malo lepše se obleci zvečer.”

“Misliš ... sej bomo kar na kapiji²³.”

“Saj je vseeno. Za tebe je to danes ene vrste praznik.”

“Zadnji šiht. Praznik. Pa še na šiht ne grem ... Ne vem?”

“Kako si si pa ti predstavljal?”

“Saj si nisem nič predstavljal.”

Zdajle bi že zanihala mimo mene težka nihajna vrata z okroglo odprtino, zastekljeno z rumenim izbrazdanim pleksi steklom, po poti bi si počasi odpenjal suknjič, mogoče že pas, pot bi me samoumevno, kot po tirnicah, pripeljala do mojega škripca, moje številke osemsto šestnajst, razvozlal bi verižico, spustil obešalnik, slekel suknjič, brezrokavnik, srajco in majico, potegnil iz žepa suknjiča škatlico cigaret, vzel iz nje štiri bele svitke, vtaknil enega v usta, drugega za uho, dve cigareti pa bi položil na klop, prižgal, se sklonil, odvezal vezalki na čevljih, spustil cokle na tla, se zataknil z bosima nogama vanje,

²¹ štajger – nadzornik dela v premogovniku;

²² raport – poročilo o opravljenem delu in težavah, ki na delovišču čakajo prihodnjo izmeno rudarjev;

²³ kapija – prostor z nadstreškom pred vhodnimi vrati, tudi v funkciji čakalnice avtobusov;

obesil čevlje, poravnal nogavice, da bi visele ven in bi se znoj do vrnitve iz jame povsem razkadil in posušil, sedel na klop, odpel pas ter gumb na šlicu, se naslonil na desko, ki bi se hladno zajedla v moj hrbet, in potegnil globoko vase dim, da bi dno pljuč pobožala omama in bi zašumelo v glavi.

Ona ropoče sem in tja po kuhinji. Kako je to rožljanje s posodo drugačno kot oglušujoči enakomerni ropot verig težkih jeklenih transporterjev, ki žebrajo neskončno molitev premogu in ob katerem se je dalo tako fino zadremati.

"Kadil bi," sem rekel, se dvignil od mize, stopil v predsobo in roka je vajeno smuknila v žep suknjiča, kjer je vedno počivala škatlica cigaret. Držal sem že štiri, pa sem se spomnil in sem tri porinil nazaj, vzel v drugo roko vžigalnik ter stopil proti balkonu. Že dolgo nisem več kadil v stanovanju. Tako so se dogovorili oni trije. Ona, pob in dekle. Ko sem že odpiral balkonska vrata, sem slišal za sabo:

"Saj boš šel na balkon," in potem ji beseda obstane v grlu, kot da se nečesa domisli in reče: "Ti ... mogoče bi se pa zdaj zmenili drugače. Ko boš v penzjonu. Ne boš mogel samo na balkonu kaditi."

"Eeéh, kaj bi. Mogoče bom pa nehal. Kaditi."

Nisem je več slišal, kaj je še napletala v sobi, saj sem vmes že zaprl balkonska vrata in se naslonil na ograjo ter potegnil. Ni bilo tako kot v zatohli garderobi. Svežina je kar motila in res sem pomislil, da bi nehal kaditi. Saj nima smisla. Kadim zdaj, tukaj na balkonu, kot zapornik, izoliran samo zato, da zavesa ne bi smrdele po tobaku.

Pogled mi je segel do postaje. Avtobusi so že zvozili knape na popoldansko izmeno. Zdaj bo kake pol urice mir, potem bodo začeli voziti jutranje domov in med deveto in enajsto bo tako in med peto in sedmo bo tako in med eno in tretjo bo tako. In vedno bo tako. Mesto je bilo isti ritem skupaj z rudnikom. V resnici to sploh ni bilo mesto. Bolj spalna vas, v kateri vsi vse poznajo, in le neskončni ritem delovne izmene na petek in svetek je poganjal urejen promet knapovskih avtobusov za dve uri skozi mesto. Pobe so vozili na šiht in potem nazaj. Čez pol ure je spet vse zamrlo, moške so se skrili po svojih dnevnih luknjah ali se potopili v premog. Žene so varile kavico, opravljale, kuhale, pestovale otroke in prešuštovala, včasih kar z moževim oblezom²⁴. To je bilo še najvarneje. Če je eden na šihitu in drugi doma, se res nista mogla srečati na vratih spalnice.

Zdaj bi šel z zadnjim čikom v ustih proti šáli. Včasih ga sploh nisem prižgal, ampak sem ga skril, tako kot mnogi drugi, v kakšen svoj kotiček, da je bila cigareta prva stvar pri roki, ko se izmučen in umazan po osmih urah vrnem iz jame.

V vrsti po dva se pred kletko počasi vzpostavlja red, ne moremo kar tako drug čez drugega in vsi vprek. Osama garderobe in razdrobljenost frlezcimra se tukaj pred šalo spremeni v nekakšno mešanico vojaškega reda in ležerne brezbriznosti, v kateri se štirideset mož zloži v kletko. Eni na desno, drugi na

²⁴ oblez – delavec druge izmene, tudi cela druga izmena rudarjev na istem delovišču;

levo, s hrbti podpirajo steno in s petami se vklinijo v tirnice na tleh kletke. Na sredini je tretja vrsta, ki lovi prijeme, saj kljub popolni privajenosti na cmokajoče zibanje veliki železni zaboj včasih nepredvidljivo strese tako, da bi moški brez tretje oporne točke prav lahko izgubil ravnotežje. Obrazi pod svetlimi čeladami so potopljeni v mrak, nihče v tej gajbici še ne natakne žarometa za klin čelade, večina jih ima obešene na kablu, vržene prek ramen, da nihajo skupaj s kletko in obsvetijo zdaj ta, zdaj oni nepredviden detajl. Zakovice kletke, uho kamerata. Sikanje svetlobe odseva z bliskajočega se švista vodilnice, ki je, kot da ona hiti mimo kletke in se kletka zgolj pozibava v mraku, in potem po dveh treh minutah pade teža telesa v noge, kletka začne zavirati in kot bi se iz pekla pripeljala pred šalo spodnja postaja, se veliki jekleni zaboj končno ustavi spodaj, v jami.

“Cinnnnnn!”

Signalist udari po zvoncu in v istem hipu rožljajoče z zunanje strani odpre vrata. Prvi možje pri njih se morajo na silo zariniti v tiste zadaj, ki se ne umaknejo, čeprav vedo, da drugače ne gre, ker se vrata kletke zaradi varnosti vedno odpirajo vanjo. Potem se sključene sence porazgubijo v tisočerihih luknjah in rovih. Prve korake na spodnji postaji kletke prišleke vedno spremlja bleščeča luč in sivi, široki betonski oboki. Ni bilo mogoče slutiti, da so tam nekje daleč, na pešpoti od tukaj, na tej globini vse drugačne luknje, ki dišijo po kolnu in smrdijo po kislini²⁵ in metanu, ki se dviga iz odlomljenih nedrij milijonov let počivajočih drevesnih debel.

Pokadil sem. Nič posebnega ni bilo na tem balkonu. Potrkal sem na vrata, ker so se odpirala samo z notranje strani, in ona jih zopet vsa sijoča na stečaj odpre in reče:

“Poglej,” ter pokaže na mizo, na kateri se bohotijo trije ovali iz debele aluminijaste folije. Na njih so umetelno zložene rezine raznovrstnih klobas, sira, kislih kumar, vloženi šampinjonov, pa zopet koleščki svežih salam, ki so jih strojno narezale njene sodelavke v trgovini. Na nekaterih že sivi zastaranost, ki bo do večera zagotovo ležala na slehernem kosu jestvine, pa naj bodo to salame, rezine slanine, sira, kumaric ali gob. Vsemu se bo videlo, da stoji narezano že ure in čaka na okorne in slabo umite prste kameratov, ki bodo dve uri pred koncem šihta prišli iz jame na kapijo in zapili moj zadnji šiht.

Potem potegne čez narezke tanko in neubogljivo polivinilasto vlečko:

“Da bo ostalo sveže do večera,” pristavi in vpraša: “Kdaj že moramo biti dol?”

“Ob osmih bojo šli ven. Prej ko ob pol devetih ni treba, da smo na kapiji! A pir si vzela?”

“Sem. Štir kište.”

“No, bo že. Pet flaš na enga. Bo že.”

“Štir.”

²⁵ kislina – zmes kiselkastih plinov, pretežno ogljikov dioksid, ki se sprošča pri odkopavanju premoga;

“Kaj štir?”

“Štir flaše pridejo na enega. Saj jih je dvajset.”

“Ja, če bodo vsi na šihtu, jih je glih dvajset.”

“No, potem pridejo štiri flaše na enega.”

“Kako?”

“Ja! V vsaki kišti je dvajset flaš, a ne!”

“A ne petindvajset!”

“Heeeeeej ljubček!”

Zopet se tako prešerno nasmeje in spet objame moj obraz z dlanmi:

“Že dolgo ne več, ha, ha, ha!”

Saj res, sem pomislil, zdaj imajo kište samo dvajset steklenic.

“Nič zato,” sem pristavil, “bom pa liter šnopsa zraven nesel.”

*

Danes, jutri, pojutrišnjem, in potem? Kako dolgo še?

Vstal sem, kot bi bil navit skupaj z uro. Oblečem hlače, natakнем copate, povlečem čez telo belo majico brez rokavov, tiho odprem vrata spalnice in se odmotovilim ven. Ona še spi. Oddrsam v kopalnico in se poščijem v školjko. Voda ne teče več tako gladko in čvrsto kot pred leti. Čakam nanjo nekaj časa in ko priteče stiskam trebuh, da ta pritiska na mehur in tako počasi spraznim nočno zalogo tekočine. Pljusknem malo tople vode čez oči. Včasih sem to počel z mrzlo, zdaj mi topla veliko bolj paše. Obrišem se po obrazu in rokah, potegnem z dlanjo od temena proti čelu, da poravnam redke, tanke in sivkaste lase. V predsobi iz suknjiča potegnem škatlico cigaret, vzamem dve ven, še vžigalnik in se odpravim proti balkonu. Tam imam hranjeno deščico, ki jo založim med vrata, da se ta ne zaprejo, saj jih z balkona ni mogoče odpreti, ona pa še spi. Zakaj bi jo budil? Svežina jutra me ovije čez ramena, prižgem prvo, v majici, tipam s pogledom proti avtobusnemu postajališču, ki ni nič drugega kot štiri krat dva metra velika in s ceste odprta prozorna kletka s pločevinasto streho. Zdaj bodo prišli še zadnji trije, v razmaku nekaj minut, in takrat me je prešinilo! Zakaj pa ne!?

Kar stisnil sem napol pokajeno cigareto v pepelnik, odrinil vrata, hitro premeril v kopalnico, kjer so na plastičnih obešalih viseli kosi mojih oblačil. Urno sem navlekel srajco, brezrokavnik, tanke progaste nogavice, stiščal noge v čevlje, ne da bi jih šniral²⁶, snel površnik s kljuke v predsobi, ga spotoma zapel in planil na hodnik ter stopnišče. Ko sem butnil ven, sem moral najprej prehoditi del poti do vogala našega bloka. Od tam sem že videl vrvež na avtobusni postaji in po gibanju in kajenju čakajočih mož sem vedel, da nisem ne prepozen ne prezgoden. In res. Nisem se mogel niti prav ozreti, če koga od čakajočih poznam, če je kdo iz moje smene²⁷, že se je pozornost čakajočih

²⁶ šnirati – zavezovati vezalke;

²⁷ smena – izmena;

osredotočila na levo, kjer se je risala čokata maska avtobusa. Zavil je na postajališče, vrata so se sikajoče in sunkovito odprla, nihče ni izstopil in moške so vstopali pri sprednjih in zadnjih vratih brez nervoze. Avtobus ni imel ne sprevednika ne voznega reda. Imel je krožno pot in ni ga bilo mogoče zamuditi.

Nisem sedel. Prijel sem se z obema rokama za plastificirano palico, ki se je bočila nad sedežem, na katerem je mladenič stiskal in skrival v dlani prižgano cigareto. Nekateri so že na knapovskem avtobusu začeli s serijo cigaret pred vstopom v kletko, ki jih je odcmokala v luknjasto dno. Ena na avtobusu, ena do garderob, tretja v beli, četrta v frlezcimru in ena na poti do kletke. Potem so se pljuča osem ur vdajala samo zatohlemu jamskemu zraku, skelečim vetrovom, ki jih je po luknjah prignalo razstreljevanje, sproščanju kisline, ko so točili premog z neskončno visokih stropnih votlin na ortu²⁸. Nič nikotina, tobaka pa za pest v ustih, iz katerih je prežvečena slina silila v grlo in se cedila po bradah ter v tankih brizgajočih pljunkih končala v kolnu.

Stiskal sem plastično palico, debelo kakor toporišče jamske motike, in znane podobe mesta so brzele mimo okna. Kot v filmu, in jaz sem bil glavni igralec, ki se pelje na šiht.

Nekdo me je sunil pod rebra. Ozrl sem se in spoznal sem ga, a imena nisem več vedel. Skozi rumene škrbine, ki mu jih je osem ur vsak dan razjedala ostra slina prežvečenega tobaka, se je obregnil:

“A greš nazaj na šiht?” Potem se je hripavo zarežal in jaz sem malo zategnil levi kot ustnic. Pa mi ni bilo do govorjenja. V množici so bili sami, zatopljeni vsak vase, večinoma z mislimi pri delu, ki jih čaka. V kakšnem stanju bodo našli delovišče, ki ga je zapustil oblez. Bo vsaj približno tako, kot je bilo zastavljeno včeraj? Ali pa je jama spet stresla svojo nepredvidljivo rit ter premaknila mase premoga, ilovice, prsti in vode nad luknjicami, po katerih so knapi pečkali za premogom, da so se okrogli oboki in ravni kanali mečkali in veržili kot deževniki na soncu?

Nisem več govoril. Film, ki je tekel v avtobusnem oknu, se je iz mestnih podob prelevil v nove kadre dolge kockaste fabrike²⁹, kjer so v zadnjih letih izrabljali knapovske žene in njihove otroke namesto samodejnih podajal ob tekočih trakovih, in potem se je slika fabrike spremenila v razpotegnjene mostove in štirioglate cevi na vitkih nogah, v katerih so tekla gumijasta korita, polna toplega premoga. Drvel je po valjčkih in po milijonih let spet uzrl sončno luč. Prej zelen in razcveten, drevesa, grmovje, trava in bujno cvetje, zdaj kot rjavo, mehko kamenje, v katerem se z lahkoto prepoznajo drevesne rasti. In tik preden sem uzrl stolp nad našim šahtom, me je pozdravil dolg črn hrbet deponije nakopanega premoga, ki se je kot dremavi dinosaver razprostiral vzdolž poti in zrl v bližnje konice treh vitkih dimnikov krematorija za njegovo neskončno telo.

²⁸ ort – delovišče, v tem primeru odkopno čelo;

²⁹ fabrika – tovarna;

Vse to so mi vzeli!

Pretekla so leta, niti Abrahama še nisem srečal, pa so me dali v penzjon, in jaz ... kje naj zdaj v miru pokurim svojih pet, šest cigaret?

Mislil sem, da bi bilo kot izlet. Šel bi z avtobusom na šaht³⁰, do bele garderobe, gotovo bi takoj našel številki osemsto šestnajst, in tako sem tudi storil. A glej. Nekdaj črna, od mojih rok zglajena verižica in mastno zasmoljena vrvica moje številke aufcuga sta izginili, namesto njiju je bila na kavljih navita svetla, belo pocinkana verižica in od nje je vodila nova najlonska vrvica nežno rdečega odtenka. Prek svitka verižice je pripeta žabica. Skrbni novi lastnik moje številke mi ne bo dovolil, da bi še kdaj spustil svoje obešalo ... pa saj res! Ni več moje.

Suho je postalo v ustih, pozabil sem na cigareto, zavil sem proti prehodu garderob in gledal v tla. Nisem maral golih teles, ki so brez sramu coklala po beli in črni garderobi. Hitro sem prehodil pot pod obešenci in se ustavil ob koritu, nad katerim se je kadilo od štirih vročih pip. Iz njih sem si, ko sem še hodil na šiht, natočil čaj v pulo³¹. Vsenaokoli so se valjali plastični kozarci in nekaj praznih plasten, ki jih je zveržil vroči čaj, kot narava naše luknje spodaj, pol kilometra pod zemljo, v jami. Vzel sem kozarec, ga splaknil kar s čajem, ter si natočil do polovice. Srebnil sem vročo tekočino, v kateri se je ob blagem sladkorju in limoni zaznal okus šipka in mete. Pihnil sem v lonček in domačnost se mi je mešala z odvečnostjo. Kaj sploh počenjam tukaj? Neki golobradec z novo, bleščečo čelado me je hlastno pogledal med točenjem čaja in rekel:

“Kaj je foter³²? Je prevroč?”

Kaj naj bi mu odgovoril. Zrl sem mimo njega, ko je privijal čep na čutaro ter jo spretno spustil v žep, ki si ga je dal našiti na notranjo stran delovne bluze. Segel sem po eni od tistih zmečkanih steklenic, natočil do polovice čaja ter pri stranskem izhodu izstopil mimo obratnih pisarn iz ogromne zgradbe. Nisem se hotel vračati skozi garderobi.

Vse mi je bilo znano in vse je bilo tuje. Brez besed sem se zrinil na prvi avtobus za mesto, film sem si, kot vedno, privoščil zdaj na drugi strani avtobusa, tako da nisem več uzrl črnega dinosavra. Oko se mi je potikalo po vrhovih smrek, ki so se vzpenjale po hribu nad cesto. Potem pridejo v okno zopet podobe mesta. Kosmate antene na terasah blokov. Loki kandelabrov obcestnih svetilk. Topoli. Postaja. Cviljenje vrat. Stopnica. Trdi tlak.

Kam naj grem? Videl sem, kako so se možje razkropili na vse strani. Večja partija³³ se je namerila proti priljubljenemu bifeju. Obstal sem sam na postaji, oblečen za na šiht, s pol flaše šahtnskega čaja, obešene s čepom med skrčenima kazalcem in sredincem levece, in ni mi bilo mar, kaj si kdo misli o meni. Šel sem stran od svojega bloka, prišel do mostu čez reko in ob njej koračil brez

³⁰ šaht – jašek, sinonim za ves premogovnik;

³¹ pula – čutarica;

³² foter – oče;

³³ partija – skupina sodelavcev.

cilja. Ob zanemarjeni pešpoti je ždela pokvečena klop. Sesedel sem se nanjo, odvil čep s steklenice in potegnil nekaj dolgih požirkov čaja, ki se je že precej ohladil, a je še vedno prijetno pogrel po grlu. Ko sem dvignil glavo, mi je sonce posvetilo v oči. Zaščemelo me je, spustil sem roko, v kateri sem držal platenko, zdrsnila mi je na tla, se prevrgla in čaj je počasi klokotal na umazano pot. Bleščava sonca mi je zbezala iz oči dve debeli solzi, ki sta zdrseli po licih. Nista bili pravi solzi! Kje pa! Nič drugega ni bilo kot bleščava sonca. Pustil sem, da vetrč posuši njuni sledi med štrlečimi kocinami, ki so plesnele na mojem licu.

Danes, jutri, pojutrišnjem, in potem? Kako dolgo še?

S hrbtom sem se uprl v rob deske, ki je služila za naslon klopi. Nedoločna, oljnata barva, s katero so nekoč premazali klop, se je luščila v ostrih kosih, da so se pod njo videle rasti drevesa, iz katerega so jo nekoč izrezali. Rasti prav kakor pri kolnu.